

KARMAS ATKLĀSMES. 11. lekcija

Hamburga, 1910. gada 28. maijs

Daudz kas vēl būtu sakāms par dažādām karmas atklāsmēm, bet tā kā šodien ir paredzēts mūsu pēdējais apcerējums un šādai tēmai mūsu rīcībā esošais laiks tik un tā bija par īsu, tad jūs sapratīsiet, ka šis tas no vēl pārrunājamā, varbūt arī daži jautājumi, kas ir palikuši jums uz sirds, šoreiz nevar tikt skarti, bet mūsu kustība taču turpinās, un mēs varēsim to, kas vienā kursā neizbēgami paliek neiztīrīts, izrunāt kādā citā kursā.

Klausoties šos priekšlasījumus, jums arvien bija jāsatiekas ar to faktu, ka cilvēks pārdzīvo karmiskas likumsakarības katrā savas dzīves mirklī kā kaut ko pavisam noteiktu. Ikvienā mirklī mēs varam atskatīties uz to, ko esam pārdzīvojuši, ko darījuši, domājuši, jutuši inkarnāciju gaitā, kuras noritējušas pirms pašreizējās. Un mēs vienmēr atklāsim, ka mūsu acumirkliģo iekšējo un ārējo likteni var saprast kā sava veida „dzīves kontu”, kurā mēs visus gudros, saprotamos, viedos pārdzīvojumus rakstām vienā pusē un visu nesaprotamo, visu ļauno un pretīgo – citā pusē. Katrā dzīves acumirkli vienā no šīm pusēm būs uzviņa, un tas nozīmē šī acumirkļa likteni.

Tagad var rasties dažādi jautājumi un vistuvākais noteikti ir šis: Kādas attiecības pastāv starp to, ko cilvēki dara dzīvojot kopā, ko viņi īsteno kā cilvēku kopiena, un to, ko mēs saucam par individuālo atsevišķa cilvēka karmu? Mēs jau pirmīt esam skāruši šo jautājumu no citas puses. Atskatoties uz kādu vēsturisku notikumu, piemēram, uz Persiešu kariem, mēs nevaram domāt, ka šis notikums, skatoties no grieķu puses, būtu jāieraksta tikai to atsevišķo cilvēku likteņa grāmatā, kuri tajā ir piedalījušies ārēji, fiziskajā plānā. Padomājiet tikai par visiem karavadoņiem, kuri piedalījušies Persiešu karos, par visiem tiem cilvēkiem, kuri tajā ir upurējuši savu dzīvību; padomājiet, ko toreiz ir paveikuši visi atsevišķie grieķu armijas vadoņi. Vai jūs, saprātīgi aplūkojot šādu notikumu, varētu ierakstīt to, ko toreiz ir izdarījuši atsevišķie cilvēki, tikai šo atsevišķo cilvēku karmiskajā kontā? Tas nav iespējams, jo jūs nevarētu iedomāties, ka notikumos, kuri skar veselas tautas vai lielu civilizētās pasaules daļu, nenotiek nekas cits, kā vien katra atsevišķā cilvēka individuālās karmas izlīdzinājums. Jūs varat aplūkot visus vēsturiskos notikumus pēc kārtas, un jūs redzēsiet, ka pašā cilvēces attīstības gaitā ir atrodama jēga un nozīme, bet, ka nevienu no šādiem notikumiem nevar izskaidrot tikai ar individuālo atsevišķa cilvēka karmu.

Mēs varam ļaut tādām notikumiem kā Persiešu kari iedarboties uz mūsu dvēseli un tad sev jautāt, kāda tiem ir nozīme cilvēces attīstības gaitā? Austrumos bija attīstījusies noteikta kultūra, kurai piemita varenas gaišas īpašības, taču, tā kā katra gaisma vienmēr rada arī ēnas, tad mums jāsaprot arī tas, ka visa dižā austrumu kultūra bija cilvēcei sasniedzama tikai tādēļ, ka līdz ar gaismu tā ir radījusi arī dažas ēnas, kuras nedrīkstētu tikt ielaistas tālākajā cilvēces attīstības procesā. Viena no šīm ēnām bija tā, ka austrumiem piemita dziņa izplatīt savu varu ar ārējo, gluži fiziskajā plānā darbojošos līdzekļu palīdzību. Protams, ja nebūtu šīs izplatīšanās dziņas, nebūtu radusies arī visa austrumu kultūra. Viens nav domājams bez otra, bet, lai cilvēce turpmāk varētu attīstīties uz pavisam citu priekšnosacījumu pamata, vispirms bija jāattīstās, piemēram, grieķu kultūrai. Grieķu kultūra nebūtu varējusi sākties no nekā, tai bija jāsaņem noteikti priekšnosacījumi savai attīstībai no citurienes. Un tā patiešām ir aizguvusi svarīgus priekšnosacījumus no austrumu kultūras. Dažādas teikas par varoņiem, kuri no Grieķijas ir devušies uz austrumiem, neattēlo neko citu, kā to, ka dažu grieķu skolu skolnieki bija devušies uz austrumiem un atnesuši grieķiem no turienes to, ko varēja iegūt tikai austrumu kultūras ietvaros, un ko pēc tam varēja attīstīt tālāk un pārveidot, izmantojot grieķu tautas raksturu un grieķu talantus. Bet šim nolūkam no pārņemtajiem labumiem bija jāizskauž to ēnas puses, proti, dziņa ar gluži ārējiem varas līdzekļiem izplatīties uz rietumiem. Romas kultūra, kas radās vēlāk par grieķu kultūru, un tas viss, kas veidoja priekšnosacījumus tālākai Eiropas cilvēces attīstībai, nebūtu varējis izveidoties, ja grieķi nebūtu radījuši sev brīvu pamatu tālākai austrumu kultūras attīstībai, ja viņi nebūtu atvairījuši persiešus un to, kas ar viņiem ir saistīts. Tādējādi, atvairot aziātu uzbrukumu, no austrumu kultūras dārgumiem varēja tikt izfiltrēts tas labais, ko turpmāk varēja izmantot pozitīvai Eiropas kultūras attīstībai.

No šāda redzespunkta jāaplūko daudzi notikumi pasaules attīstības gaitā. Tad mēs iegūtu visai īpatnēju ainu. Ja mēs varētu izklāstīt šo domu vien un tikai sakarā ar vēsturiskiem dokumentiem kādā lekciju ciklā, kas ilgtu trīs vai četrus gadus, tad mēs iegūtu kaut ko tādu, ko patiešām varētu nosaukt par cilvēces

attīstības plānu. Aplūkojot šo plānu, mēs sev teiktu: tas bija jāzīcina; šim ēnas pusēm bija jātiek izskaustām, un izcīnītie kultūras dārgumi bija jānodod citai tautai, kura varētu attīstīt tos tālāk.

Šādā veidā mēs izdibinātu cilvēces attīstības plānu, un mums nemaz neienāktu prātā jautāt, kā tas ir gadījies, ka tieši Kserksam vai Miltiādam, vai Leonīdam bija šāda vai tāda individuālā karma? Šī individuālā karma mums jāaplūko kā, no vienas puses, pats par sevi esošais fenomens, kas zināmos apstākļos tiek ieausts cilvēces attīstības plānā. Citādi tas vispār nav saprotams. Un tā tas ir arī attiecībā uz garazinātisko pasaules uzskatu. Bet, ja reiz tas tā ir, mums jāsaprot, ka šajā plānveidīgajā cilvēces attīstības procesā mums ir jāredz kaut kas tāds, kas atrodas līdzīgās savstarpējās attiecībās, kā karmiskie notikumi individuālajā cilvēka dzīvē. Un tad mēs varam jautāt tālāk, kādās attiecībās ir visas cilvēces attīstības plāns ar atsevišķu individuālo cilvēka karmu?

Vispirms aplūkosim to, ko varētu nosaukt par likteni paša cilvēka attīstībā. Ja mēs atskatāmies atpakaļ, mēs redzam, kā uzplaukst viena kultūra pēc citas, kā vēstures priekšplānā iznāk viena tauta pēc citas. Mēs redzam arī, kā tauta pēc tautas paveic kaut ko jaunu, kā kaut kas no atsevišķo tautu kultūrām paliek kā nepārejošais guvums visai cilvēcei, bet arī to mēs redzam, ka dažām tautām ir tieši jāmirst, lai glābtu savus sasniegumus vēlākiem cilvēces attīstības periodiem. Tad mums arī jāatzīst par saprotamu, kas garazinātnei ir sakāms par to, ka cilvēces progresīvās attīstības gaitā ir precīzi jāatšķir pirmām kārtām divas plūsmas.

Aplūkosim visā cilvēces attīstībā to, ko mēs varam uzskatīt kā uz priekšu plūstošo straumi, kurā viens vilnis saceljas pēc otra, un pirmā viļņa izcīnītais labums saglabājas nākamajam. Mēs izveidosim par to vajadzīgo tēlu, ja aplūkosim pirmo pēcatlantisko kultūru, ja atskatīsimies uz lieliskiem senās Indijas kultūras veikumiem. Bet, ja mēs salīdzināsim šos veikumus ar to vājo atspulgu, kas ir saglabājies Vēdās, lai arī tas arvien vēl ir viscaur apbrīnojams, un tomēr tā ir tikai vāja atblāzma no tā, ko ir veikuši Rīši un ko garazinātne mums stāsta par dižo Indijas kultūru, tad mums sev būs jāsaka: sākotnējais šai kultūrai piemītošais dižums, šīs tautas misija, kura tai bija jāizpilda visas cilvēces labā, bija jau norieta stadijā, kad tika mēģināts brīnišķīgos poētiskos tēlos saglabāt šīs kultūras devumu nākotnei. Taču Indijas kultūras svarīgākie sasniegumi tik un tā ir ieklūduši visas cilvēces attīstības straumē. Un tas bija priekšnosacījums tam, lai vēlāk kāda cita tauta varētu visas cilvēces labā izpildīt nākamo uzdevumu, un tai bija jābūt kādai jaunai, nevis novecojušai tautai. Vispirms vēsturiski nepieciešamā kārtā indiešiem bija jātiek aizraidītiem uz dienvidu pussalu, un tad Persijā attīstījās Zaratustras pasaules skatījums. Cik grandiozs šis skatījums ir bijis tā rašanās laikā un cik samērā īsā laikā tas noplaka! Tad pie ēģiptiešiem un haldejiem mēs redzam to pašu procesu. Vēlāk mēs redzam, kā austrumu gudrība pāriet pie grieķiem un kā grieķi atsūt austrumu uzbrucējus ārējā, fiziskajā plānā. Tad mēs redzam, kā grieķu kultūras klēpī tiek ieņemti visi austrumu kultūras sasniegumi un kā šis senākais gudrības mantojums tiek saausts ar šo to, kas līdz tam ir ticis paveikts citos Eiropas reģionos. No tā visa vēlāk tiek radīta jauna kultūra, kas daudzos apkārtceļos ir kļuvusi spējīga uzņemt kristīgo impulsu un pārnest to tālāk uz rietumiem. Tā mēs arī turpmāk atradīsim uz priekšu plūstošo kultūras straumi, kurā mēs varētu pievienot vienu locekli citam, un katrs sekojošais loceklis parādītos mums kā iepriekšējā turpinājums un vienlaicīgi kā kaut kas arvien jauns, kas bija vajadzīgs cilvēces pozitīvai attīstībai. Tomēr rodas jautājums, no kā minētā plūsma varēja izaugt?

Padomājiet tikai, ko pārdzīvo katra atsevišķa tauta, veidojot savu kultūru! Padomājiet par to, kam visam jābūt notikušam katrā atsevišķā tautā kā neskaitāmo cilvēku jūtu un sajūtu summai; padomājiet par visām vēlmēm un par visu entuziasmu attiecībā uz to, ko šī tauta pārdzīvo kā visvairāk iekārojamo, un kam tieši šajā noteiktajā reģionā ir jātiek īstenotam kā kultūras impulsam! Padomājiet par atsevišķo cilvēku dvēselēm, kurām, piedzīvojot jaunā kultūras impulsa ienākšanu, jābūt pilnīgi gatavām ar savām vēlmēm un tieksmēm pievērsties šim impulsam! Turklāt neskaitāmu gadsimtu gaitā bija nepieciešams, lai tautas, kuras attīstīja citu citai sekojošās kultūras, vienmēr dzīvotu sava veida ilūzijā, jo katra tauta tieši to kultūras devumu, kas tai pašai bija jāizstrādā, aplūkoja kā kaut ko mūžīgu un nepārejošu, kas tai nemūžam nevarētu tikt atņemts. Tikai pateicoties tam, ka šī ilūzija uzausa arvien no jauna, proti, ka tas, kas tika radīts, ar visu, kas ar to bija saistīts, paliks mūžīgi nesatricināms, atsevišķām tautām bija iespējams strādāt pie savas kultūras izveides. Šī ilūzija pastāv arī šodien; un, lai arī cilvēki vairs nenododas tai tik pozitīvā ziņā un nerunā par vienas vai otras kultūras „mūžīgumu”, tā tomēr pastāv tādā ziņā, ka cilvēki nedomā par beigām – ne mazā, ne lielā mērogā –, ka tam, tā teikt, nemaz netiek pievērta uzmanība.

Te jums ir divas lietas, kas ir vajadzīgas tautu kultūrām un kuras principā tikai mūsu laikā sāk pārdzīvot zināmas pārmaiņas. Pirmā cilvēku gara dzīves joma, kurā šādas ilūzijas vairs netiks lolotas, būs

antroposofiskā gara dzīve. Būtu ļauns pārpratums, ja kāds, kurš stingri stāv uz mūsu garīgās kustības pamata, gribētu ticēt, ka formas, kurās mēs ietērpjam savas atziņas, domas, kādas mēs šodien varam klāstīt, ko mēs šodien varam dot kā mūsu antroposofiskās domāšanas, jušanas un gribas rezultātus, būtu mūžīgi nesatricināmas. Būtu tuvredzīgi apgalvot, ka pēc trijiem gadu tūkstošiem vēl būs cilvēki, kuri tieši tāpat runās par antroposofiskām patiesībām, kā to darām mēs šodien. Mēs jūtamies mudināti mūsdienu situācijā piešķirt nepārtrauktas attīstības augļiem mūsdienīgas pārdzīvojumu formas, un mēs zinām, ka mūsu pēcteči paudīs šīs lietas pavisam citās pārdzīvojumu formās. Kādēļ tas tā ir? Tas tā ir līdzīga iemesla dēļ, kādēļ daudzu cilvēces attīstības gadsimtu un gadu tūkstošu gaitā notika tā, ka vienai kultūrai pēc otras bija jāļauj atsevišķiem cilvēkiem daudz ko pārdzīvot, lai no visas tautas dzīves varētu nobriest zināms auglis, tās devums vispārējai cilvēces attīstības plūsmai. Padomājiet par neskaitāmo seno grieķu pārdzīvojumiem un padomājiet par to, kas ir no tā palicis visai cilvēcei kā sava veida ekstrakts! Tad jūs teiksiet: aiz tā patiešām slēpjas kaut kas vairāk, nekā atsevišķu cilvēku likteņi. Patiešām, lai veicinātu un atbalstītu šo kodolplūsmu, notiek vēl daudz kas cits.

Tādēļ mums jāpatur prātā divi fenomeni: pirmkārt, kaut kam savulaik jārodas un savulaik jāaiziet bojā, lai viena veseluma daļa – pēc daudzuma mazākā – varētu eksistēt tālāk kā kaut kas paliekošs. Tikai tad, ja mēs atcerēsimies, ka cilvēces attīstībā pastāvīgi darbojas divas varas, kuras mēs esam atklājuši kā Lucifera un Arimānu, mēs sapratīsim cilvēces attīstības procesu, jo mums jāpieskaita pie cilvēces attīstības plāna tas, ka galu galā, kad Zeme būs sasniegusi savu mērķi, atsevišķo kultūru sasniegumi, kuri pamazām ir iemiesojušies visā cilvēcē, tiks padarīti auglīgi visām atsevišķām individualitātēm, pilnīgi vienai, kādus likteņus tās būs piedzīvojušas. Taču šo mērķi mēs saskatām tikai tādēļ, ka aplūkojam pasaules attīstību antroposofijas gaismā. Attiecībā uz to neviens nedrīkstētu nodoties maldiem, jo pareizi domāt par šādu mērķi nozīmē saprast, ka tas tiks sasniegts pilnīgi saglabājoties cilvēka individualitātei, nevis tai izplūstot kaut kādā miglainā vienveidīgā absolūtā. Individualitāte paliks pilnīgi saglabāta un tajā ieplūdis visas cilvēces sasniegumi. Katrā ziņā skaidri un precīzi šo mērķi var apzināties tikai antroposofijas ziņā izglītotas dvēseles.

Tātad, atskatoties uz agrākajām kultūrām, mēs katrā ziņā varam sev teikt: kopš vispārcilvēciskās individualitātes inkarnē, cilvēces attīstībā piedalās Lucifers un Arimāns. Lucifers piedalās tajā tādejādi, ka vienmēr meklē iespēju ietekmēt nepārtraukto kultūras plūsmu, ieligzdojoties cilvēciskās astrālajās miesās un caurstrāvojot tās ar savu impulsu. Tas ir tas, ko Lucifers veic cilvēces attīstības gaitā, proti, viņš iedarbojas uz cilvēku astrālajām miesām. Cilvēki nekad nevarētu saņemt to, ko viņiem dod Lucifers, no tām varām vien, kuras iedarbina tikko raksturoto nepārtraukto kultūras plūsmu. Izdaliet šo kultūras plūsmu no visas cilvēces progresīvās attīstības un jūs dabūsit to, kam normāli attīstītās hierarhiskās gara būtnes ļauj ieplūst cilvēcē kā arvien jauniem kultūras sasniegumiem. Raugoties augšā uz hierarhijām, mums jāsaprot: Tās gara būtnes, kuras attīstās normāli, deva Zemes kultūrai to, kas ir kļuvis par paliekošu cilvēces īpašumu, kas gan vēlāk tika pārveidots, bet tomēr ir palicis par cilvēces īpašumu. Tas ir tā, it kā mums būtu kāds koks un tajā serde. Tā mēs iegūstam nepārtrauktu dzīvu attīstošamies kultūras plūsmu.

To varu, kuras pašas ir izgājušas pareizo attīstību, ietekmē vien notiktu tā, ka cilvēks arvien vairāk piepildītu savu Es ar šīs pastāvīgās cilvēces attīstības plūsmas bagātībām. Laiku pa laikam viņā ieplūstu tas, kas virzītu viņu tālāk; cilvēks justos arvien vairāk piepildīts ar garīgās pasaules dāvanām un galu galā, kad Zeme būtu sasniegusi savu mērķi, cilvēkā pašsaprotamā kārtā būtu viss, kas viņam būtu ticis dots no garīgās pasaules. Bet šādi cilvēkam nebūtu iespējams izjust svēto entuziasmu, viņš nevarētu ar iedvesmu un radošo degsmi nodoties tam, kas ir ticis radīts vienā vai otrā kultūrā. No tā paša pamata, no kura izaug ikviena vēlme un ikviena iekāre, izaug arī tieksme pēc augstiem ideāliem, arī vēlme aplaimot cilvēkus vai sasniegt kaut ko mākslas jomā cits citam sekojošajos kultūras periodos. No tā paša pamata, no kura izaug postošas, ļaunumu izraisošas iekāres, izaug arī tieksme pēc visaugstākā, kas vien uz Zemes var tikt sasniegts. Nebūtu tā, par ko cilvēka dvēsele aizdegas kā par visaugstāko labumu, ja, no otras puses, nebūtu iespējams tai pašai iekārei pārvērsties par netikumu, par ļaunumu. Tas, ka cilvēces attīstībā pastāv šāda iespēja, ir luciferisko garu nopelns. Mēs nedrīkstam aizvērt acis uz to, ka vienlaicīgi ar iespēju nodoties ļaunumam luciferiskie gari ir atnesuši cilvēkiem brīvību; šiem gariem cilvēkam ir jāpateicas par iespēju brīvi uzņemt to, kas citādi vienkārši pats par sevi ieplūstu viņa dvēselē.

Bet mēs esam redzējuši arī to, ka viss Lucifera izraisītais rod atbildi no Arimāna puses. Mēs redzam Lucifera ar visu viņa palīgu armiju darbojamies pie tā, lai caur konkrētiem grieķu varoņdarbiem un mākslinieku veiktajiem apaugļotajiem visiem cilvēces attīstību. Lucifers iebrūk cilvēku astrālajās miesās, liek tām aizdegties par to, ko tās godā kā visaugstāko. Tādējādi impulss, kuram ar grieķu kultūru jāieplūst attīstībā, aizdedzina

tautas dvēselē entuziasmu. Tieši tur atrodas Lucifers. Un tā kā Luciferam par savu spēku jāpateicas nevis Zemes, bet Mēness spēkiem, tad viņš neviļus izaicina Arimānu; un, kamēr Lucifers darbojas no viena laikmeta citā, Arimāns tam pievienojas un pakāpeniski sabojā to, ko Lucifers paveic uz Zemes. Cilvēku attīstība pasaulē ir nepārtrauktas Lucifera un Arimāna mijiedarbības rezultāts. Ja cilvēcē nedarbotos Lucifers, tai pietrūktu entuziasma un iedvesmas, lai uzturētu nepārtrauktu savas attīstības plūsmu; ja nebūtu Arimāna, kurš arvien no jauna sagrauj to, kas ikvienā kultūrā ienāk nevis no nepārtrauktās plūsmas, bet tikai no luciferiskā impulsa, tad Lucifers tiektos mūžīgi turpināt atsevišķas kultūras. Te jūs redzat Lucifera piesaucam paša karmu, kas ir nepieciešamas senā Mēness attīstības sekas, un šīs sekas ir tādas, ka viņam arvien, tā teikt, jāpieķēdē Arimāns pie saviem papēžiem. Arimāns ir Lucifera karmas piepildījums.

Te uz arimānisko un luciferisko būtņu piemēra mēs ielūkojamies augstāko būtņu karmā. Tur augšā arī pastāv karma. Karma ir visur, kur ir Es. Arī Lucifers un Arimāns dabiski slēpj sevī Es. Tādēļ viņu darbu sekas atsitas atpakaļ pret viņiem pašiem. Uz daudziem citiem līdzīgiem noslēpumiem varēs tikt norādīts tikai vasaras lekciju ciklā par radības vēsturi; šeit es gribētu pievērst jūsu uzmanību tikai vienai lietai, kas jums parādīs, cik bezgala dziļš ir katrs atsevišķais vārds patiesajos okultajos dokumentos.

Vai jūs kādreiz esat domājuši par to, kādēļ Bībeles radības vēsturē katras radības dienas beigās stāv teikums: „Un Elohimu redzēja darbu, un viņi redzēja, ka tas bija ļoti labs”, ka tas „bija iespējami vislabākais”? Tie ir visai nozīmīgi vārdi. Kādēļ tie tur atrodas? Pats teikums rāda, ka tas ir domāts kā Elohimu raksturojums, kuri uz Mēness ir attīstījušies normāli un kuru pretinieks ir Lucifers. Tas ir kaut kas piederošs pie Elohimu raksturojuma, ka viņi pēc katras radības dienas redzēja, ka tas, ko viņi ir paveikuši, „bija iespējami vislabākais”. Šie vārdi ir ievietoti pasaules radīšanas aprakstā tādēļ, ka šī [apziņas] pakāpe ir Elohimu sasniegums. Uz Mēness viņi varēja redzēt savus darbus tikai tik ilgi, kamēr viņi tos veica. Pēc tam viņiem nevarēja būt apziņas par paveikto. Tas, ka Elohimu pēc padarītā darba domās var atskatīties uz šo darbu, nozīmē, ka viņi ir sasnieguši īpašu apziņas pakāpi. Tas bija iespējams tikai uz Zemes, proti, viņu raksturs izpaužas tajā, ka gribas elements tādējādi plūst no viņu būtņēm, ka tad, kad viņi to aplūkoja, viņi redzēja, ka tas bija iespējami vislabākais. Tie bija Elohimu, kuri noslēdza savu darbu uz Mēness, un tie, kuri, aplūkojot to pēc tam uz Zemes, varēja teikt: Tas var palikt, tas ir iespējami vislabākais. Taču, lai tas varētu notikt, senā Mēness fāzei bija jābūt noslēgtai.

Kā tad tagad ir ar luciferiskām būtņēm, tātad, ar tām būtņēm, kuras nav pabeigušas savu Mēness attīstību? Arī viņām uz Zemes būs jāmēģina aplūkot savu darbu pēc tam, kad viņas to būs paveikušas, piemēram, kad viņas būs inesušas savu ieguldījumu grieķu kultūrā iedvesmas un entuziasma formā. Tad viņas redzēs, ka Arimāns ir šo to apdrupinājis no viņu darba rezultātiem! Un tā kā viņas nav novedušas savu darbu līdz pilnībai, var teikt: 'Viņas redzēja savu dienas darbu un atzina, ka tas nebija vislabākais, ka tas bija jāizdzēs!'

Liela luciferisko garu vilšanās pastāv tajā, ka viņi arvien no jauna mēģina veikt savu darbu, grib arvien no jauna atsist svārstu uz otru pusi un arvien no jauna atrod savu darbu Arimāna izjauktu. Jums jādomā par cilvēces attīstību kā par pastāvīgu procesu, kas ik pa laikam uzsit vilni uz augšu, tad ļauj tam noplakt. Būtnes, kuras ir augstākas par mums, nepārtraukti aizdedzina jaunus spēkus, un šīs pašas būtnes pastāvīgi piedzīvo vilšanos. Tāds ir luciferisko garu pārdzīvojums sakarā ar Zemes attīstību. Šī karma cilvēcei bija jāuzņem sevī, jo tikai tā cilvēks varēja sasniegt īstu brīvību. Brīvība var uzplaukt tikai pateicoties tam, ka cilvēks, dzīvodams uz Zemes, pats piešķir savam Es visaugstāko saturu. Tas Es, kas cilvēkam būtu, ja Zemes attīstības beigās viņam tāpat vien tiktu ļauts sasniegt visus mērķus, nevar būt brīvs, jo tas jau no paša sākuma ir bijis nozīmēts iekļaut cilvēkos visus Zemes attīstības labumus. Kļūt brīvs cilvēks varēja tikai pievienojis šim Es citu, maldīties spējīgu Es, kas, arvien svārstoties starp labo un ļauno, var tiekties augšup, lai īstenotu visas Zemes attīstības mērķi. Caur Lucifera cilvēkam bija jātiec dotam zemākajam Es, lai visspecifiskākais cilvēka darbs varētu būt tiekšanās uz augšu.

Tikai šādi cilvēcē ir iespējama brīvā griba. Brīvā griba ir kaut kas tāds, ko cilvēks pakāpeniski var izcīnīt, jo viņš ir tā iekārtots, ka uztver brīvo gribu kā ideālu. Kur tad cilvēka griba ir brīva vidējā attīstības stadijā? Faktiski viņš nekad nav brīvs, jo ik mirkli var padoties luciferiskam vai arimāniskam kārdinājumam. Viņš nav brīvs tādēļ, ka ikviens cilvēks, izejot cauri nāves vārtiem, šķīstīšanas laikā – varbūt desmitiem gadus ilgi – saņem kādu pavisam noteiktu iespaidu. Tas ir tas būtiskākais kamalokas pārdzīvojumā, ka mēs redzam, kādā mērā mēs paši esam nepilnīgi tādēļ, ka esam paveikuši pasaulē kaut ko nepilnīgu, ka mēs pamazām ieraugām, kādā veidā esam kļuvuši nepilnīgi. No tā tad arī izriet izšķirošais lēmums izskaust

visu to, ko mēs esam padarījuši nepilnīgu. Kamalokas laikā viens nodoms tiek pievienots citam un tad tiek pieņemts galīgais lēmums, kas varētu skanēt šādi: "Tev jāizlabo visi savi darbi, kuri ir noveduši tevi zemāk, nekā vajadzētu!" Ko cilvēks tur jūt, to viņš iekļauj savā turpmākajā dzīvē un ar šo nodomu piedzimstot ienāk esamībā. Līdz ar to viņš uzkrāj sev savu karmu. Tādēļ mēs nevaram teikt, ka tad, kad mēs caur dzimšanu ienākam esamībā, mums ir brīva griba. Mēs varam runāt vienīgi par to, ka mēs tuvojamiem brīvai gribai tai mērā, kādā mums ir izdevies kļūt par Lucifera un Arimana kungiem, un kļūt par kungiem pār luciferisko un arimanisko ietekmi mēs nevaram citādi kā izziņas ceļā. Mēs to varam panākt, no vienas puses, pašaudzināšanas ceļā padarot sevi arvien spējīgākus – arī dzīvē starp dzimšanu un nāvi – iepazīt savas vājības visās trijās dvēseles jomās: domāšanā, jušanā un gribā. Ja mēs arvien vairāk pūlamies vairs nenodoties ilūzijām, tad mūsu Es kļūst stiprāks, un stiprais Es palīdz mums izvairīties no luciferiskās ietekmes, jo tad mēs kļūstam arvien spējīgāki spriest par to, kādu atdevi pelna cilvēces pakāpeniski izcīnītie sasniegumi. No otras puses, mums ir nepieciešams izziņāt ārpusauli. Atziņas par ārpusauli pievienojas pašizziņas ceļā gūtajām atziņām, tās papildinot. Abiem izziņas veidiem ir jādabojas kopā. Mums jāsavieno pašizziņa un pasaules izziņa; tad mēs būsim spējīgi izstrādāt skaidru attieksmi pret Luciferu.

Šī ir tieši mūsu antroposofiskās mācības īpatnība, ka mēs varam sasniegt izpratni par to, ciktāl katrā cilvēka rīcībā piedalās noslieces un kaislības, Lucifers un Arimans. Ko citu mēs esam darījuši šajā lekciju ciklā, kā noskaidrojuši, cik daudzveidīgi luciferiskie un arimaniskie spēki darbojas mūsu dzīvē! Mūsu laikmetā ir iespējams sākt izziņāt luciferiskos un arimaniskos spēkus. Cilvēkam jāizglītojas šai ziņā, ja viņš patiešām grib veicināt cilvēces mērķa sasniegšanu. Lai kur jūs nepaskatītos, visur, kur tiek cilvēciski justs un domāts, var redzēt, cik cilvēki vēl ir tālu no patiesas skaidrības par Lucifera un Arimana ietekmi. Viscaur lielākā cilvēces daļa vispār nevēlas gūt skaidrību par šiem jautājumiem. Liela cilvēces daļa nododas zināmam reliģiozām egoismam, proti, tiecas tikai ar šo savu dvēseli sasniegt tādu labsajūtu, kādu vien var iedomāties. Tas ir egoisms, attiecībā uz kuru cilvēki nemaz neapzinās, ka tajā var iejaukties visspēcīgākās iekāres. Lucifers nekad neiejaucas mūsu jūtās vairāk, nekā tad, kad cilvēki kaislīgi kāro pēc dievišķā, neizgaismojot šo dievišķo ar izziņas gaismu. Vai jums neliekas, ka Lucifers daudzveidīgi darbojas tieši tur, kur cilvēki tic, ka tiecas pēc visaugstākā? Taču formas, pēc kurām cilvēki šādā veidā tiecas, neizbēgami izraisa Lucifera vilšanos. Tie, kuri tic, ka var tikt pie vienas vai otras garīgās kultūras formas vadoties pēc jucekļīgām iekārēm, arvien sprediķo, ka šī antroposofija esot tik slikta tādēļ, ka tā tic kaut kam jaunam; viņiem būtu jāņem vērā, ka tas, ka Arimans seko Luciferam pa pēdām, nav atkarīgs no cilvēka gribas. Tās formas, kas attīstības gaitā ir radušās pateicoties Luciferam, atkal aizies bojā tādēļ, ka tajās iejaucās Arimans. Izglābsies tikai nepārtrauktā cilvēces attīstības plūsma.

Tātad mēs atskatāmies uz iepriekšējiem attīstības posmiem, kad noteiktas būtnes, nesot mūsu dēļ upuri, ir atpalikušas savā attīstībā. Tagad mēs zinām, ka šīm būtnēm ir jādzīvo sava karma mūsu labā, lai mēs varētu normālā kārtā izdzīvot to, ko šīs būtnes var mums iedvest. Patiesi sākotnēji Jahve ar savu dievišķo dvasu ir ielicis cilvēkā spēju būt par Es-būtni, taču, ja cilvēks būtu saņēmis dievišķo dvasu, kas pulsē cilvēciskajās asinīs, un turklāt nebūtu saņēmis arī kaut ko tādu, kas arvien var nomaldīties no Jahves dotā, jo tajā nedarbotos ne luciferiskie, ne arimaniskie impulsi, tad cilvēks gan varētu būt sasniedzis Jahves doto KAS, bet ne KĀ, proti, viņš nevarētu izjust to kā pašapzināto brīvo Es. Tā kā arī tas, ka noteiktas būtnes ir atpalikušas uz senā Mēness, tomēr notiek pasaules attīstības dēļ.

Šodien mēs varam atskatīties uz daudziem Lucifera sasniegumiem, bet, ja mēs ieskatāmies arī nākotnē, mēs iemācīsimies arvien vairāk saprast, kas ir nepārtraukta attīstības plūsma. Antroposofija kalpos par instrumentu šīs nepārtrauktās attīstības plūsmas izpratnei, lai mēs varētu izstrādāt arvien apzinātāku nostāju iepretī Lucifera ietekmei un arvien vairāk apgūtu spēju atpazīt luciferiskos impulsus sevī pašā un pareizā veidā, t.i., lietderīgi izmantot tos cilvēces attīstības labā, kamēr līdz tam tie ir darbojušies cilvēcē kā tumšas, neapzinātas dziņas. Un tāpat tas ir arī ar arimaniskiem impulsiem.

Šī ir viena no sfērām, kas pievērs mūsu uzmanību tam, ka tieši tagad norisinās svarīgs cilvēces attīstības posms, kurā dvēseles spēki faktiski uzņem citu virzienu. Daudzi no jums jau ir dzirdējuši, ka mēs šodien atrodamies tāda perioda priekšā, kurā noteikti cilvēki attīstīs citādas dvēseles spējas, nekā tās, kuras ir atzītas šodien. Piemēram, to, ko antroposofija šodien var sniegt kā gara pētniecības ceļā gūtās atziņas, proti, ka cilvēkam bez fiziskās miesas piemīt arī ēteriskā miesa, pēc pašu pieredzes šodien zina tikai tie, kuri ir veikuši metodisku skološanos, bet mēs zinām no akaša-hronikas, ka vēl pirms paies 20. gadsimta pirmā puse, parādīsies cilvēki, kuriem dabiskā kārtā attīstīsies ēteriskā gaišredzība, un kuri, tā kā cilvēce būs sasniegusi laika brīdi, kad šī gaišredzība varēs attīstīties kā dabiska spēja, uztvers ēterisko miesu kā

tādu, kas caurstrāvo fizisko miesu un sniedzas pāri tās virsmai. Kā savulaik cilvēks no tāda, kurš varēja raudzīties garīgajā pasaulē, ir attīstījies lejuvirzienā un pašlaik var uztvert tikai ārējo fizisko pasauli un ar prātu to izprast, tā turpmāk viņš pamazām sāks attīstīt jaunas, bet jau apzinātas spējas, un viena īpaša spēja būs tā, kuru es varu raksturot šādi:

Pēc kāda laika parādīsies cilvēki, kuriem būs vērojams sekojošais: viņi būs kaut ko izdarījuši un jutīsies mudināti nedaudz atkāpties un paskatīties uz savu rīcību it kā no malas, un viņi redzēs savā priekšā kādu tēlu, kas būs saistīts ar minēto rīcību, lai arī sākumā viņi to nesapratīs un nesaskatīs nekādu kopsakarību starp šo tēlu un savu rīcību, bet, ja viņi varbūt būs jau kaut ko dzirdējuši no garazinātnes, tad viņi zinās, ka šis tēls, kas viņiem parādās kā sava veida nomoda sapnis, ir viņu pašu rīcības prettēls, proti, tās rīcības tēls, kurai jānotiek, lai tas, kas tikko ir ticis izdarīts, rastu savu karmisku papildījumu. Vispirms tie būs atsevišķi cilvēki, jo tikai nākamo divu, trīs gadu tūkstošu gaitā šī spēja parādīsies lielākam cilvēku skaitam, bet pirmie šādi cilvēki uzradīsies vēl pirms paies pirmā 20. gadsimta puse.

Cilvēce patiesi atrodas tāda perioda priekšvakarā, kad viņa sāks saprast karmu ne tikai pēc mācībām un garazinātniskiem izklāstījumiem, bet gan pakāpeniski sāks to reāli redzēt. Kamēr līdz šim karma bija cilvēkiem tumša dziņa, tumša iekāre un varēja tikt izdzīvota tikai nākamajā dzīvē, tikai dzīvē starp nāvi un jaunu piedzimšanu varēja rasties nodoms izlīdzināt savus iepriekšējos maldus, tad pamazām cilvēcē attīstās spēja apzināti uztvert Lucifera radīto, t.i., redzēt, kā izpaudīsies viņa ietekmes sekas. Katrā ziņā ar šo ēterisko gaišredzību varēs kaut ko iesākt tikai tie cilvēki, kuri būs tiekušies pēc izziņas un pašizziņas. Arvien vairāk cilvēku redzēs savu darbu karmiskas izlīdzināšanas ainas. Tas vedīs viņus arvien tālāk, jo, pateicoties tam, viņi zinās, ko vēl ir pasaulei parādā, kas viņu karmā vēl ir ierakstīts parādu kontā. Tieši tas taču padara cilvēku nebrīvu, ka viņš nezina, ko vēl ir pasaulei parādā. Tādēļ, kamēr pastāv karma, nevar runāt par brīvo gribu. Paši vārdi „brīvā griba” jau ir nepareizi. Pareizi ir teikt: brīvs cilvēks kļūst, tikai pateicoties arvien dziļākām un plašākām zināšanām, un tam, ka viņš paceļas arvien augstāk un arvien vairāk ieaug garīgajā pasaulē. Tā viņš arvien vairāk piepildās ar garīgās pasaules saturu un arvien vairāk kļūst par būtņi, kas pati nosaka savu gribu. Nevis griba var būt brīva, bet cilvēks kā tāds var kļūt brīvs, kad caurstrāvojas ar to, ko var iepazīt garīgajā pasaules esamības jomā.

Tā mēs raugāties uz Lucifera vilšanos, uz viņa darbiem un sakām: 'Kopš gadu tūkstošiem ir ielikts pamats tam, uz kā mēs pašlaik stāvam, jo, ja mēs nebūtu tādi, kādi esam, mēs nevarētu sasniegt brīvību. Savukārt tikuši skaidrībā ar Luciferu un Arimānu mēs varam izveidot citu attieksmi pret šīm varām, varam plūkt augļus no tā, kas ir ticis izdarīts viņu ietekmē, varam, tā teikt, paši uzņemties turpmāk veikt Lucifera un Arimāna darbu. Katrā ziņā tad Lucifera paveiktajiem darbiem, kuri allaž ir veduši pie vilšanās, mums pašiem tos veicot, būs jāpārvēršas savā pretstatā. Lucifera darbiem bija jārosina iekāres, tiem bija jāpavedina cilvēki uz darbiem, kas varēja būt arī ļauni. Mēs jau esam redzējuši, kādam ir jābūt pretspēkam, kas darbojas pret Luciferu. Ja mums pašiem jādabojas pretī Luciferam, ja mums nākotnē pašiem jāuzņemas viņa pienākumi, tad tā varēs būt tikai mīlestība, kas varēs stāties Lucifera darbu vietā, un mīlestība to varēs. Un tāpat būs arī ar to, kas plūst mums pretī no ār pasaules, ja mēs arvien vairāk atbrīvosim ārējo matēriju no tumsas, ko paši esam tajā ieauduši. Ja mēs arvien vairāk atbrīvosim pasauli no šīs tumsas, tad ar laiku tā izzudīs, un mēs būsīm tik tālu, lai pilnīgi pārvarētu arimānisko ietekmi. Tad mēs būsīm spējīgi iepazīt Zemes pasauli tādu, kāda tā patiešām ir. Tad mēs pamazām tuvosimies atziņām, kuras šodien var būt tikai garazinātnes īpašums; mēs varēsīm atskārst, kas īsti ir matērija, saprast tās izcelsmi no gaismas. Šodien zinātne vēl nododas visdažādākajiem maldiem attiecībā uz gaismu. Dažs labs tic, ka redz gaismu ar fiziskajām acīm. Tas nav pareizi. Ar fiziskajām acīm nevar redzēt gaismu, bet tikai apgaismotos ķermeņus un krāsas uz ķermeņiem. Mēs neredzam gaismu, bet mēs redzam, pateicoties gaismai. Visi šādi maldi tiks novākti no mūsu ceļa. Pateicoties tam, pasaules tēls, kuram Arimāna ietekmē bija jātiec cauraustam ar maldiem, izmainīsies, tas būs caurausts ar pasaules gudrību. Nokļuvis pie gaismas, cilvēks pats attīstīs dvēselisku gaismas prettēlu, un dvēseliskais gaismas prettēls ir gudrība.

Tādējādi cilvēka dvēselē iemājos mīlestība un gudrība; mīlestība un gudrība būs praktisks spēks, īstais dzīves impulss, kuram jāizriet no antroposofiskā pasaules uzskata un kas no tā arī izrietēs. Gudrība, kas ir iekšējs gaismas prettēls, gudrība, kas var savienoties ar mīlestību, un gudrības caurstrāvota mīlestība atradīs pareizo ceļu, lai iedabotos atpakaļ uz to, kas ir ielikts ār pasaules gudrībā. Lai piedalītos otrajā Zemes attīstības pusē, lai pārvarētu Luciferu un Arimānu, mums ir jācaurstrāvojas ar gudrību un mīlestību. Attīstot gudrību un mīlestību, mēs attīstām to, kas savukārt strāvos no mūsu dvēselēm kā dāvana tām luciferiskām un arimāniskām būtņēm, kuras pirmajā attīstības pusē ir uzpurējušās, lai dotu mums to, kas mums ir vajadzīgs mūsu brīvības sasniegšanai. Mums būs jādod šīm būtņēm tā gudrība un mīlestība, kuru

mēs būsīm šādi attīstījuši. Taču mums jāapzinās: tā kā pasaulē jābūt dzīvībai, mums ir jāpieņem tās kultūras, kuras mums ir šīs dzīvības izpausmes līdzekļi. Mēs gribam labprāt un ar mīlestību nodoties antroposofiskai kultūrai, lai arī mēs zinām, ka tā nebūs mūžīga, bet mēs gribam uzņemt to ar entuziasmu un mīlestību; mēs gribam brīvprātīgi radīt to, ko agrāk mūs dzina radīt Lucifers. Tā kā mēs tagad uzzinām, ka mums no mīlestības ir jārada tas, pie kā agrāk mūs bija jādzen Luciferam ar iekāru un kaislību pātagu, tad tagad mēs varam attīstīt vairāk mīlestības, nekā ir nepieciešams. Ja mēs attīstītu tikai nepieciešamo mīlestību, mēs nejaudātu attīstīt kultūru pēc kultūras. Antroposofijai jābūt par kaut ko tādu, kas ar atbildību un mīlestību reaģē uz katru laikiem atbilstošo prasību, kas brīvi iesaistās sava laika dzīvē ar to pašu entuziasmu, ar kuru kādreiz cilvēki ir darbojušies Luciferā ietekmē. Mēs vairs nenodosimies ilūzijai, ka tas, ko mēs darām, ilgs mūžīgi, taču radot vienu kultūru pēc otras ar arvien pieaugošu mīlestību, mēs līdz ar to radām mīlestības pārpalikumu. Tas nāk par labu Luciferam; ar to tiks izlabots tas, kas izraisīja viņa vilšanās. No mums ir atkarīgs, vai varēs tikt izlabots tas, kas Luciferam jāizcieš kā vilšanās, un mēs to varam, ja atdodam atpakaļ to, ko viņš ir paveicis mūsu labā.

Tā ir cita augstāko būtņu karmas daļa, kad mēs attīstām mīlestību, kas nepaliek tikai cilvēcē, bet kas ir aicināta nokļūt arī kosmosā. Mēs dāvināsim mīlestību būtņiem, kuras ir augstākas par mums, un šīs būtnes sajūtīs to kā upuri. Tas būs cilvēka dvēseles upuris. Kā kādreiz, kad cilvēkiem vēl piederēja spirituālā bagātība, viņu upuru dūmi – lai arī tikai kā simbolisks upuris – tiecās augšup pie Laika Gariem, tā nākotnē cilvēku dvēseles upuri strāvos augšup pie tiem, kuri reiz ļāva savām dāvanām plūst lejup. Nākotnē cilvēki sūtīs mīlestības straumes gariem, un no šī mīlestības upura kaut kas atkal strāvos lejup, proti, cilvēkiem pieplūdis augstāki spēki, kuri, vadīdami no garīgās pasaules, ar arvien lielāku varu iejauksies mūsu fiziskajā esamībā. Tie būs patiesā ziņā maģiski spēki.

Tā mēs redzam cilvēces attīstības gaitu, kurā sevi izdzīvo gan cilvēces karma, gan augstāko būtņu karma. Tagad mēs saprotam arī to, kā lielais attīstības plāns ir saistīts ar atsevišķa cilvēka karmu. Pieņemsim, ka kāda pārjutekliska individualitāte 1910. gadā būtu paveikusi šo vai to, kas tika īstenots fiziskajā plānā caur kādu cilvēku; šādā gadījumā starp šo pārjuteklisko individualitāti un šo cilvēku ir nodibināts kontakts. Līdz ar to cilvēks tiek ieauts augstāko būtņu karmā. Tā ir noslēgta korespondence. Bet tad no augstākajām pasaulēm kaut kas tiek ienests viņa dzīvē; tajā viņam tagad ir jauns postenis, kas ir iekļauts viņa karmā un kas piešķir viņa dzīvei impulsu, kas mudina viņu darboties vienā vai otrā virzienā. Tā cilvēciskā karma tiek apaugļota ar vispārējo karmu, kas plūst cauri pasaulei.

Paskatīsimies, piemēram, uz Miltiādu vai uz kādu citu personību: viņām bija jābūt iekļautām lielajā vēsturiskajā plānā, kurā viņu tauta spēlēja zināmu lomu; tur šis vai tas bija augstāko varu karmas noteikts, un tur šīs personības tika nostādītas savos posteņos. Tādējādi viņu atsevišķajā karmiskajā kontā tika ierakstīts tas, kam bija jāklūst par visas cilvēces īpašumu. Un tā kā šīs personības to izpildīja, tā kā viņas pievienoja iepriekš paveiktajam zināmus darbus un kaut ko sasniedza, tad tas ietekmēja viņu atsevišķo karmu. Tā mēs dzīvojam un darbojamies arī ar savu atsevišķo karmu makrokosmosā kā maza pasaule, kā mikrokosmos.

Līdz ar to mēs gan esam sasnieguši kursa beigas, lai arī nebūt neesam izsmēluši skarto jautājumu, taču tas arī nevar būt citādi. Ja es tagad vēl drīkstu pateikt divos vārdos, ka es šo lekciju ciklu tieši par tiem cilvēciskiem jautājumiem, kuri var tik dziļi aizkustināt cilvēku sirdis un kuri tai pat laikā ir saistīti ar augstāko būtņu likteņiem, esmu noturējies patiešām no visas sirds un esmu priecīgs, ka bija iespējams runāt par šīm lietām antroposofiskajā atzarā antroposofijas draugiem, kuri bija sanākuši no visām malām, lai nodotos apcerējumiem par šiem jautājumiem, tad arī šos vārdus es saku no visas sirds. Tie, kuriem būs iespēja dzirdēt nākamās kursus, redzēs, ka tajos tiks atbildēts uz dažiem jautājumiem, kuri vienam otram no jums var būt palikuši uz sirds. Bet arī tiem, kuri nevarēs dzirdēt vasaras kursu, būs iespēja kaut ko tādu ar mani pārrunāt. Tā kā es arī šoreiz varu teikt, ka gribētu, lai viss, ko mēs esam pārrunājuši šajā ciklā, tiktu uzņemts tā, lai nepaliktu vienkārši par abstraktām atziņām, bet gan, lai tas izmainītu visu mūsu domāšanu, jūtas un gribu, lai tas iekļautos visā mūsu dzīvē tā, lai pēc antroposofiem pasaule varētu redzēt tā līdzību un tēlu, ko var nosaukt par visdziļāko antroposofisko patiesību. Mēģināsim padarīt sevi pilnīgi par šādu tēlu un līdzību; tikai tad pasaulē pastāvēs un darbosies antroposofiskā gara plūsma. Šī antroposofiskā gara plūsma sastāv vispirms no spirituālo atziņu apcerējumiem, bet tad šīm atziņām – vispirms mūsu biedru loka – jāklūst par pasaules uzskatu, par iekšējo nostāju iepretī pasaulei. Pasaule pamazām sapratīs, ka tas nebija velti, ka ap 19. un 20. gadsimtu miju dzīvoja godīgi antroposofi, cilvēki, kuri vaļsirdīgi un godīgi ir ticējuši spirituālo spēku varai, un tādēļ, ka viņi tai ir ticējuši, viņi paši ir tikuši pārņemti ar spēku, kas ļaus viņiem darboties šo spēku ziņā. Mūsu kultūra attīstīsies arvien ātrāk, ja jūs

paši pārvērtīsiet dzirdēto nostājā, rīcībā un darbos. Ne jau tādēļ, lai pārliecinātu cilvēkus! Tam mūsdienu kultūra ir maz piemērota. Patiesi pārliecināti varēs būt tikai tie, kuri atnāk pie antroposofijas no sirds dziļumiem; citi netiks pārliecināti. Šī karma arī mūsu garīgajās aprindās ir kaut kas tāds, ko neizbēgami izraisījis materiālisms, un mums ir jāaplūko šie kaitējumi kā tādi, pret kuriem garazinātnei jāapliecina sevi kā garīgai varai.

Tas, ko mēs varam dot pasaulei, mums ir jādod, izejot no mūsu iekšējas nostājas. Ikviens, kurš padarīs antroposofiju par savas dvēseles dzīves impulsētāju, kļūs par spirituālo spēku avotu, un tas, kurš tic pārjutekliskai pasaulei, viscaur drīkst būt pārliecināts, ka mūsu antroposofiskās atziņas un mūsu uzskati darbojas spirituāli, t.i., neredzami izplatās pasaulē, ja mēs patiesi padarām sevi par apzinātiem, antroposofiskās dzīves caurstrāvotiem instrumentiem.